

Çeşm-i Cihan

Çeşm-i Cihan:

Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi

ISSN: 2149-5866

Sayı: 12 (Temmuz 2025), 72-86, TÜRKİYE

DOI: 10.30804/cesmicihan.1713815

Araştırma Makalesi

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ İşTİP YÖRESİNDE YAşAYAN YÖRÜK MÂNİLERİNİN TASNİFİ

Rabie RUşİD*

Öz: Yörüklerde sözlü kültür hâkimdir. Tarihi olaylar, hikâyeler, masallar, atasözleri, deyimler, türküler, mâniler gibi sözlü kültür ürünleri yaşlılar tarafından gençlere anlatılarak nesilden nesile günümüze dek ulaşmıştır. Bir nevi destan geleneği devam etmektedir. Bellekte kalıcılığı ve kullanıldığı alanın genişliğinden dolayı mâniler, halk kültürü içerisinde kendisine geniş yer bulmuştur. Mâniler, Türkçenin kullanıldığı hemen her coğrafyada var olan en yaygın halk şiirlerindendir. Bu çalışma, İştip şehrine bağlı olan Yörük köylerinden derlenen kırk sekiz mâni üzerine kurulmuş ve bu mâniler hece sayısına, kafiye yapısına ve konularına göre incelenmiştir. Çalışmada derleme işinin özellikleri hakkında bilgi vererek, mânilerin derlenmesiyle ilgili düşüncelerimizi belirttik. Ayrıca mânilerle ilgili yapmış olduğumuz bu tasnifte İştip bölgesi Yörüklerinde mâni söyleme geleneğine de yer verilmiştir. Kültürün son halkası kısmen de olsa bölgede yaşamaya, hafızalarda canlılığını korumaya devam ederken böyle bir çalışma yapmak Türk kültürünü korumak için değerlidir. Günümüzde bu sözlü kültür zenginliğinin eskilere kıyasen azaldığı görölse de hâlâ devam etmekte ve edeceğine de inanılmaktadır. Tarihimizi ve kültürümüzü öğrenmek gelecek kuşaklara aktarmak en önemli görevlerimizden biri olmalıdır. Bu kültürün devam edebilmesi için yazıya geçirilmesi gerektiği de bir gerçektir. Yaşamakta olduğumuz bu güzel dil ve kültürüne sahip çıkmak istiyorsak kendi tarihimizi ve kültürümüzü koruyup gelecek kuşaklara aktarmamız gerekmektedir. Bu çalışmada Yörükler hakkında genel bilgiler, Yörüklerin tarihine genel bir bakış, yaşayış tarzları gibi konular incelenip aynı zamanda mâniler hakkında genel bilgiler ve mânilerin tasnifine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yörükler, Yörük Mânileri, Halk Edebiyatı, Gelenek, Kültür.

A CLASSIFICATION OF YÖRÜKS' MANİS (FOLK QUATRAINS) IN SHTIP- REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Abstract: Because of it's persistence in memory and the width of the area where they are used, manis (short folk poems) are found in a wide place in folk culture. Mani is the most common folk poetry that exist in almost every region where Turkish is used. This study was established with forty eight folk poems compiled in Yörük villages of Shtip city and these folk poems (manis) were examined from various angles. İn this study is given information about the characteristics of the folk poems and also our opinion about their evaluation. İn addition, we have included some studies on classification of folk quatrains there is also given a general information about Yörüks, an overview of Yörüks history, their way of living etc. Furthermore, general information and observations are taken into consideration during the evaluation of the short folk poems. While the last link of the culture continues to live in the region, albeit partially, and to preserve its vitality in the memories, it has been a valuable work to protect Turkish culture. Today, although it is seen that this oral cultural richness has decreased compared to the past, it still continues and it is believed that it will continue. Learning and transferring our culture and history to future generations should be one of our most important duties. It is a fact that this culture must be written down in order to continue. If we want to protect these beautiful places we live in, we need to protect our own history and culture and pass it on to future generations.

Key words: Yoruks, Culture, Tradition, Folk literature, Short Folk Poems.

Başvuru/Submitted: 4 Haziran 2025

Kabul/Accepted: 23 Haziran 2025

* Üsküp Yunus Emre Enstitüsü Okutmanı; Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora öğrencisi, ORCID: 0009-0003-3569-8963, raberusid@trakya.edu.tr; rabie.rusid@gmail.com.

Giriş

Yazının henüz bilinmediği ilk uygarlıklarda bütün toplumlar heyecan ve kültür miraslarını sonraki kuşaklara sözlü olarak aktarmıştır. Kulaktan kulağa taşınan sözlü kültür ürünleri bir topluluğun tarihini, değerlerini gelenek ve duygularını yansıtan önemli miraslardır. Halk kültürü günlük hayatı, sağduyusu, dini ve gelenek görenekleriyle önemli özellikleri içinde barındıran, üretilip yaşatılan sözlü veya yazılı olarak gelecek kuşaklara aktarılmasını amaçlayan yaşayış kalıplarının bütünüdür. Bir diğer deyişle halk kültürü bir bölgedeki kültür ürünlerinin tümüdür. Makedonya Yörükleri farklı din, kültür ve ırktan toplumlarla bir arada bulunmalarına rağmen özlerini unutmayıp dil, din, gelenek ve göreneklerine sahip çıkmışlardır ve millî benliklerini muhafaza etmeye devam etmektedirler. Fakat, modernleşmenin yaygınlık kazanması neticesinde bu kültürün bazı önemli unsurlarının ne yazık ki kaybolmaya yüz tuttuğu da gözlemlenmiştir. Gelenek, görenek ve sözlü kültür ürünleri elbette hafızalarda yer almaya devam edecektir, yaşamakta olunan her olayın altında gelenek ve göreneklerden izler olacağı unutulmamalıdır. Kültür, günlük hayatın her alanında -saygı ve selamlamada, sofraya oturup kalkmada- görmek mümkündür; kültür ürünlerinin canlılığında var olan bu izler zamanla zayıflayabilir ancak onlara sahip çıktıkça, onları yazıya aktarmaya çalışarak onlar korunmuş olacaklardır. Literatür incelendiğinde Makedonya Yörüklerinin halk bilimsel öğelerine dair kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmamızla söz konusu unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerleri yazıya aktararak gün yüzüne çıkarmak ve olanları yaşatarak nesiller boyu aktarılmasını amaçladık. Bir alan araştırması olan bu çalışma, saha araştırmaları sırasında gözlem, görüşme ve mülakat teknikleri kullanılarak derlemeler yapılmış ve daha sonra yazıya aktarılmıştır.

1. Yörükler Hakkında

Esasen Yörük, çabuk hareket eden, devamlı göç eden yani göçer demektir. Kelime anlamı da çabuk, hızlı demektir. Tarih içinde Yörüklerin bu hareketli yaşantılarından istifade edilmiş ve devamlı değişik yerlerde iskâna tabi tutulmuşlardır. Rumeli ve Balkanlara da yayılışları tamamen bunun sonucudur (Doruk, 1986, 119). XIV yy.'dan günümüze kadar Yörüklerin iskân edildikleri bölgede yaşamlarını sürdürdüklerini ve gelenek ve göreneklerini yaşattıklarını görmektediriz.

Makedonya Cumhuriyetinin doğu bölgesinde, genellikle de Doyuran-Valandova ve Radoviş İştîp yöresinde bulunan dağlık kesimlerde olmak üzere, Türk Yörük etnik topluluğu yaşamaktadır (Koneska, 2004, 79). Her ne kadar toplu göçler olsa da adı geçen bölgelerde yaşamlarını sürdürenler de azımsanmayacak ölçüdedir.

Geleneksel adetleri, folklorik değerleri, dilsel özellikleri, Yörük toplumunun etnik ve kültürel bakımdan kendine özgü bir topluluk olduğu bilincinin yaşatılmasını sağlayabilmiştir. Bunu Yörüklerin günümüze kadar ulaşan bundan yüzyıllar öncesine uzanan, Anadolu'dan, Konya yöresinden gelen kendi köklerine dair kolektif hafızalarının korunmuş olması da kanıtlanmaktadır (Koneska, 2004, 83).

Atalarımızın yaşadıkları her yerde olduğu gibi burada da insanların hizmetine sundukları mimari eserlerin varlığı söz konusudur. Bütün saldırılara rağmen ayakta kalan camiler, köprüler, hanlar, hamamlar, çeşmeler, bize medeniyet inşa eden ecdadımızı hatırlatıyor. 1354 yılında Osmanlılar'ın Rumeli'ye (suyun ötesine) geçmeleri ile bu topraklardaki maceramız başlamış olur. 1361'de Edirne alındı. 1364'de Sırp Sındığı zaferi ve 1389'da Kosova zaferi ile Makedonyanın tamamı, Osmanlı Devletinin Rumeli Eyaleti hâline geldi. Bu dönemde Osmanlı Devletinin Anadolu'da sahip olduğu toprakların, Balkanlar'da sahip olduğu topraklara göre daha az olduğu görülür. Yani, bu dönemde Osmanlı Devleti daha çok bir Balkan devletidir (Şirvan, 2000, 10).

XIV.-XVI. yüzyılları arasında Yörükler, Osmanlı Devleti'nin izlediği iskân stratejisi sonucu Karaman'dan (Karamanoğlu Beyliği sınırları içerisinde) Bugünkü Makedonya Cumhuriyetinin

Aktaş¹ Dağı eteklerine göçürölüp kondurulmuştur. Aktaş Dağı eteklerindeki Yörük varlığı, XIV. yüzyıl sonlarından başlayarak kesintisiz bir şekilde günümüze kadar devam etmiştir. Yörüklük (bölge adı olarak); “Yörüklerin yaşadığı yer- Yörüklerin yeri” olarak ifade edilmektedir (İbrahimsoylu, 2020, II).

1.1. Yörük Adı

Aktaş Dağı’nda yaşayan Türkler, millî Türk adlarıyla birlikte kendi yaşam biçimlerini ifade eden Yörük adını da taşımaktadırlar. Millî Türk adlarının yanısıra, Türklerin geleneksel hayat tarzını ifade eden Yörük adını kullanmaktadırlar. Böylece bu insanlar bölgede kavim adı olarak Türk; yaşam biçimi adlarıyla ise Yörük olarak varlıklarını sürdürmektedirler (İbrahimsoylu, 2020, 4).

Yörük kelimesi menşei bakımından çokça tartışılmış kelimelerden biridir. Türkmen ve Yörük kelimesinin tarihi kaynaklarda eş anlamlı kullanıldığını belirten Mehmet Eröz Yörükler adlı eserinde “Yörük kelimesi ‘yörümek’ fiilinden türeyen bir isimdir ve yörüyem, devamlı hareket hâlinde bulunup konup göçen göçebe anlamına gelir” şeklinde tanımlama yapmıştır (Eröz, 1991, 17).

Anadolu’da ortaya çıktığı sanılan Yörük ismi, Türkçe “yörü-” eyleminden türemiştir. Araştırmacılar, kelimenin “yörü-” eyleminin sonuna gelen “-k” fiilden isim yapımı eki ile türediğini kabul etmektedirler (Gülten, 2016, 46). Bu ismin kimi yerde Yürük biçiminde kullanılmış olduğu görölse de çoğu bilim kişisince doğrusunun “Yörük” şeklinde olduğu kabul görmüştür. Yörükler konusunda önemli araştırmalar yapmış olan Mehmet Eröz, kelimenin Yürük şeklinde kullanılmasının etimolojik olarak yanlış olduğunu; doğrusunun Yörük şeklinde olduğunu belirtip kelimenin tanımını şu şekilde yaptığı görölmektedir: “Yörük, yörüyem, bir yerde durmayan, göçkuncü, konargöçer olandır” (Gülten, 2016, 46-47).

Makedonya Yörüklerine Yörük kelimesi sorulduğunda alınan cevaplar:

“Neden size ‘Yörük’ diyorlar?” diye sorulduğunda, Yörüklerden sözlü olarak şu yanıtlar alınmıştır:

Aktaş Pırnalı köünden Mehmet²: “Yörükler, yörüyerek geldikleri için Yörük diyeler bize.”

Alıkoç köyünden Seliman³: “Yörük Konya’dan kopma, bobamdan (Mümin) duyardım. Yörüyerek gelmişler onç⁴ Yörük diyeler.”

Hocalı köyünden Ahmet⁵: “Padişâ bize yörüyün demiş, biz de korkmadan yörümüşüz. Yörüyerek geldikleri için Yörük denmiş bize.”

Yörüklerin günlük hayatta atasözleri ve deyimlerden sonra en sık kullandıkları diğer sözlü kültür ürünlerinden biri de mânilerdir. Özellikle Hıdırellezde ve öncesinde mâniler büyük önem taşırlar.

2. Mâniler

Mâniler yalnız Türklerle mahsus bir nazım şeklidir. Türk halkının düşünce, zeka, zevk ve espri anlayışını yansıtan birer belge niteliğindedir. Yörükler derinliklerinden gelen sevgisini, neşesini, sevincini ve kederini mânilerde dile getirmiştir. Bu bakımdan mânilerin, hayatın bütün yönlerini kapsadığını söyleyebiliriz.

Halk edebiyatı nazım şekillerinden biridir. Çoklukla dört mısradan ibarettir. Hece vezninin yedili kalıbıyla söylenir. Birinci, ikinci ve dördüncü mısralar birbirleriyle kafiyeli, üçüncü mısra serbesttir. Mânilerde aşk ve tabiat konuları bir arada işlenir (Kurtulmuş, 1967, 667).

¹ Aktaş Dağı’nı Makedonlar Plaçkovitsa diye adlandırmaktadırlar. Yön bildiren tabelada da bölgenin adı Plaçkovitsa olarak geçmektedir. Plaçkovitsayı birebir çeviriyle Türkçeye tercüme ettiğimizde ise Ağlar Dağlar karşılığına geldiği görölmektedir.

² Sülman oğlu Mehmet 1929, Aktaş Pırnalı doğumlu.

³ Mümin oğlu Seliman 1933, Alıkoç doğumlu.

⁴ Onç: onun için.

⁵ Mahmut oğlu Ahmet 1935, Hocalı doğumlu.

Anonim halk şiirinde nazım⁶ şekli olan mâniler halk arasında çok yaygındır. Mânî genellikle yedi heceli dört dizeden oluşan, birinci ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan kimin tarafından yazıldığı belli olmayan bir halk şiiri türüdür (Türkçe Öğreten Sözlük, 2015, 654). Mâniler, halkın duygularına tercüman olmuşlardır. Dörtlükten oluşur ve içindeki mesaj nettir.

Pertev Naili Boratav mânî türünün biçimlenmesinde İran şiirinin etkili olduğunu ve mânî sözcüğünün Arapçadan türediğini savunmaktadır. Pertev Naili Boratav mâninin Arapçadan gelen bir sözcük olduğu görüşündedir (Boratav, 1969, 185).

Doğan Kaya, kelimenin Arapça mâ'na kelimesinden geldiğini ve Farsların da bunu mâ'ni diye telaffuz ettiğini ifade etmiştir. Türkçeye de bu kelime mâ'ni olarak geçmiştir (Kaya, 2004, 30).

Yedi heceli ve dört mısralı tek kıtadan meydana gelir. Dört mısralı mânilerde, 3. mısra serbest, diğer mısraları kendi aralarında kafiyeli dörtlükler hâlinde söylenen nazım şeklidir. İlk iki mısra, çok defa asıl mana ve musikiyi hazırlayan giriş niteliğindedir. Dörtlüğün anlam yükünü 3. ve 4. mısralar taşır (Güzel; Torun, 2010, 139). Asıl gözetilen mana üçüncü ve dördüncü mısralardadır. Üst tarafları ayak uydurmak içindir (Olgun, 1936, 73; 1994, 95).

Mânilerde birinci, ikinci ve dördüncü mısralar kafiyelenir: (aaba). Bazı saz ve tekke şairlerinin eserlerinde, meselâ ilâhi, destan ve koşmaların ilk dörtlüklerinde görüldüğü gibi (abcd), (aaab) şeklinde kafiyelendirilen mânilere rastlanır. Bu mânilere düz mânî adı verilir. Her türlü hayat hâdiseleri arasında, aşk, gurbet, kıskançlık, hasret, kırgınlık, tabiat vb. temleri işleyen mânilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalin girişini teşkil eder. Halkı yakından ilgilendiren her konuyu mânilerde görmek mümkündür. Dinleyen veya okuyanın dikkat ve ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra üçüncü ve hususiyle dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır; nadir olarak dört mısraın bütün bir duygu, fikir ve hayali işlediği görülür (Elçin, 2013, 281).

Mâniler; *Düz Mânî* ve *Kesik Mânî* olmak üzere ikiye ayrılır.

Düz Mânî: yedişer heceli dört mısradan meydana gelmiş, kafiyeleri çoğu kez cinassız olan mânilerdir.

Kesik Mânî: İlk mısra 7 heceden az, anlamlı ya da anlamsız bir kavram olarak cinaslı kelimeye işaret eden söz veya söz grubundan oluşan, kafiyeleri cinaslı mânilerdir (Güzel; Torun, 2010, 140).

Az sözlerle ifade edilen mânî, aşk konusunu ağırlıklı olmak üzere diğer birçok toplumsal ortak konularda söylenmiş yedi heceli ve müstakil dörtlüklü şiirlerdir (Kaya, 2004, 30).

Mânî, anonim halk şiirinin en yaygın şekli. Ekseriya yedi heceli ve dört mısralı tek kıtadan meydana gelir. Dört mısralı mânilerde birinci, ikinci ve dördüncü mısralar birbiri ile kafiyeli, üçüncü mısra bağımsızdır. Buna göre kafiye şeması şöyle gösterilir: aaxa (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986, 134).

Mânî kelimesinin kaynağı şimdiye kadar çeşitli görüşler ileri sürülmesine rağmen aydınlığa kavuşmamıştır. Bu konuda en tutarlı bilgiyi Hüseyin Kâzım K.'nin Türk lügatı vermektedir. Hüseyin Kâzım kelimenin hangi asıldan geldiğinin belli olmadığını soru işareti ile belirttikten sonra: "Mânî (?) halk edebiyatının bir tarz-ı mahsusu ekseriyetle dört ve bazen altı mısradan teşekkül eder ve hece vezninin (parmak hesabı) yedilisi ile söylenir" demektedir.

Fuat Köprülü mânî kelimesinin mânâ'dan geldiği kanaatındadır. Türk edebiyatı tarihinde, "Bu mânî isminin taammümünden evvel bu cins manzumelere belki de tuyuğ⁷ adı verildiği, yahut bu tuyuğ adının sadece imalı ve cinaslı mânilere alem olduğu tahmin olunabilir" diye yazmaktadır.

⁶ **Nazm**: Lügatde dizmek mânâsındadır. Şu hâlde nâzım: 'dizen', manzum da: 'dizilen' demek olur. Edebiyatta sözü ölçülü ve âhenkli söylemek mânâsındadır (Olgun, 1936: 94; 1994: 115).

⁷ **Tuyuğ**. [i.ed.] Eski edebiyatımızda dört mısradan oluşan, "fâilâtün/fâilâtün/ fâilün" vezninde nazım şekli (Doğan, 2014: 1726).

Ata Terzibaşı, Kutadgu Bilig’de mâ’ni kelimesinin pek çok yerde geçtiğini, ancak “Köprülü’nün anladığı gibi mâni biçimini ifade etmeyip, bununla mâna kastedilmektedir.” Görüşünü savunur (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986, 134).

Hikmet Dizdaroğlu, Halk Şiirinde Türler adlı eserinde, “Gerçekten Kutadgu Bilig’in çeşitli yerlerinde mâ’ni sözcüğü geçmektedir. Eserlerde ayrıca Acem aruzu ile yazılmış, uyak örgüsü mâni’ye uygun 174 kıta da bulunmaktadır. Nedir ki bunlara bakarak metinde geçen mâ’ni sözcüğünün bugünkü anlamda bir tür adı olarak kullanıldığını sanmak, kanımızca biraz güçtür” der. Veled Çelebi de mâni kelimesini mâna köküne bağlar ve kafiyeleleri cinaslı olmayan mânileri tuyuğ’la bir tutar. Gibb, Osmanlı şiiri tarihi adlı eserinde, “Tuyuğ Osmanlı edebi şiirine hiçbir zaman girmedığı hâlde, Osmanlı halk edebiyatında mâni ismiyle yaşar” demektedir. Fahrettin Kırzioğlu da mâni’nin mâna’dan bozma olduğu görüşündedir (Halk edebiyatı deyimlerimiz, TD. S. 128, Mayıs, 1962).

Mâni terimi hemen bütün Anadolu’da, İstanbul’da, Rumeli’de, Beserabya Gagavuzları’nda, Kırım’da, Azarbaycan’da kullanılır.

Kırım Tatarlarında mâne, Denizli’de mâna, Azerbaycan’da mahni, ve yine Azarbaycan ile Azeri tesirinde olan Doğu Anadolu’nun bir kısmında mâni teriminin yanında bayatı gibi kelimeler kullanılmaktadır.

Urfa’da kadınların söylediği mânilere me’âni (mâna’nın çokluk hâli), erkeklerin söylediklerine hoyrat denir. Mâni genellikle 7 hecelidir. Ancak 8 heceli (Msl. Bekçi destanları), ve 11 heceli mânilere de rastlanmaktadır. 11 heceli olanların en tipiği Eğin mânileridir ki bunlara alagözlü denir (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986,135). Adı geçen bölgeden derlenmiş olan mâniler arasında bu tür mâniye rastlanılmamıştır.

Fuad Köprülü, mâninin İslâmiyet’ten önceki Türk edebiyatı ürünleri arasında yaşadığı fakat bu dönem edebiyatının yazıya geçirilememesinden dolayı bu mâni örneklerinin günümüze kadar ulaşmadığını belirtir (Köprülü, 1976, 29).

Mânilerin konuları her türlü hayat hâdiseleridir. Köy, kasaba veya şehirlerimizde okumamış, okumuş kimselerin ve hususiyle kadınların irticâlen yarattıkları eserlerdir. Bir kısmı lirik olan ve usta şâirlerin bile kolay kolay söyleyemeyeceği güzellikteki bu eserlerin ilk iki mısraı duygu, düşünce veya hayâlin âdetâ “giriş”i sayılır. Asıl konu son mısralarda karşımıza çıkar. Konular beşeri temlerdir. “Mânilerde Ay, Güneş ve yıldızlar parıldar. Dağlar, denizler, nehirler dile gelir. Bülbüller güllerle ebedi aşk türküsünü terennüm ederler. Turnalar göllerde yıkanır. Hıdrellez’de genç kızlar kısmetlerini ararlar. Sosyal bir müessese olan *Âşık- Semâi Kahveleri*’nde dinlenen cinaslı (hoyrat) mâniler yüreklere ateşten bir damga vurur” (Elçin, 1990, 7-8). Alandan derlenmiş olan mânilerde de gelin-kaynana, ana-baba, gelin-görümce, askerlik, ayrılık vb gibi konulara sıkça rastlanmaktadır. Derlenenler arasında dua ve beddua konulu mâniler de vardır.

Ferdî eser olarak da bilhassa Irak Türkleri arasında görülen ve konularına göre araştırmacılar tarafından muhtelif şekillerde tasnif edilen mânilerin ilk kaynağı şüphesiz halkın hâfızasıdır. Cönkler, mecmualar, sözlükler, divânlar, halk hikâyeleri, ramazannâmeler, mektuplar, bekçi destanları vb. eserler mânilerin yazılı kaynağını teşkil ederler (Elçin, 1997, 324).

2.1. Mânilerin Derlenmesi

Goldstein, bir ilim dalının malzemesinin onun esasını teşkil ettiğini, malzeme olmadan ilmî çalışmanın yapılmayacağını ifade eder. Tarihçinin malzemesinin tarih belgeleri, edebiyat araştırmacısının malzemesinin edebî eserler, folklorcunun malzemesinin ise onun folklor adını verdiği malzemeler olduğunu belirtir.⁸ Goldstein’in de belirttiği gibi materyal olmadan ilmî çalışma olmaz. Bir folklorcunun da en önemli görevlerinden biri derleme yapıp işleyeceği malzemeyi toplamaktır. Derleme ciddi bir iş olmakla beraber emek, çaba, özen ve sabır başarılı

⁸ Kenneth Goldstein, *Sahada Folklor Derleme Metotları* (Çev: Ahmet Edip Uysal), Ankara, 1983, s. 1.

bir derleme yapmak için gereken unsurlardan bazılarıdır. Derleme yapacak kişinin bu işe merakı, ilgisi yoksa, bu işi severek yapmıyorsa başarılı bir çalışma yapması ve olumlu bir sonuç elde etmesi beklenemez. Derleme işini severek yapmak başarılı bir ilerleyişin ilk kaidesidir. Derleme yapacak kişi, öncelikle meseleyi ana hatlarıyla ortaya koymalı, meselenin çerçevesini belirgin çizgilerle çizmelidir. Meseleyi ortaya koymak, derleyicinin daha sonraki aşamalarda işini kolaylaştıracaktır. Derleme, ya derleyicinin sahaya inerek bizzat kaynaktan yaptığı şekilde ya da mevcut kaynakların taranıp konuyla ilgili malzemenin tespit edildiği şekilde yapılır.

Biz de bu derleme çalışmamızda, alandaki köylere gidip şahıs kaynaklarla doğal ortamda görüşüp konuşma esnasında mâni bilip bilmedikleri sorularak –eğer bilirlerse- söylenen maniler ses kayıt cihazına alınıp ardından Yörük ağzına müdahale edilmeden yazıya geçirilmiştir.

2.2. Yörüklerde Mâni Söyleme Geleneği

Yörükler, 5 Mayıs akşam ezanından önce köyün merkezinde toplanıp çömlek bir kaba özel eşyalarından bir şey bırakırlar. Bu özel eşya; saç tokası, yüzük, bilezik, küpe, çengelli iğne (fırket iğnesi), oya parçası, düğme vb. gibi özel kişisel eşyalar olabilmekte ve dilek tutup o çömleğe bırakırlar. Kadınlar aile üyeleri için de birer eşya bırakmaktadırlar. Sevdiği olan kızlar sevgilileri için de özel bir eşya bırakırlar. İçi kişisel eşyalarla dolu olan çömlek o akşam genç bir kızın başında tutulur; bir kadın tarafından çömleğin üstü başörtüsüyle örtülüp kilitlenir. Çömleğin içindeki kişisel eşyalar suyla doldurulur ve içine erguvan, oğul otu gibi güzel kokulu bitkiler konulur. Çömleği kilitleyen kadın şu sözleri söyler: “Kırk kızı kilitledik, kırk dolu serbest bıraktık.” Bu sözün denme sebebi ise o gece kızların kocaya kaçmaması içindir. O gece martufal çömleği, erguvan ya da gül ağacı altında bırakılır (KK.1, KK.2).

Hıdırellez sabahı güneş doğmadan önce çömlek, erguvan veya gül ağacının altından alınır ve kilidi genç bir kız başında açılır. Genç kızın başında çömleği açarken de “Kırk kızı serbest bıraktık, kırk dolu kilitledik” denir. Bu söz de artık yıl boyunca evlenecek yaşta olan kızların evlenebileceği mânâsına gelir.

Hıdırellez sabahı yaşlı bir kadın veya kız tarafından bu çömleğin içi karıştırılır ve kadının etrafında oturan köylüler teker teker mâni söylerler her mâni için çömlekten bir kişisel eşya çıkartılır ve sahibi eşyayı alır. O yıllık mânisini de defterine yazar veya aklında tutmaktadır. Mânisini beğenmeyen bazı kimselerin çömlekten çıkan eşyasını attığı ve zaman zaman sinirlenip alandan kaçanların da olduğu bilinmektedir (KK.1, KK.2, KK.3).

Makedonya gençleri arasında mâni söyleme geleneği bugün eskiye kıyasen canlılığını biraz yitirmiştir. Eskiden eğitim görmemesine rağmen okuma yazma bilenler ezbere bildikleri ve duydukları mânileri deftere geçirirlerdi. Derleme esnasında altmış, yetmiş yaşlarındaki kişiler mâni defterlerinin olduğunu dile getiriyor fakat bu defterleri kaybettikleri için ne yazık ki bu mânilere ulaşamıyor. Günümüzde de Yörük kızlarının bazıları, mânileri unutmamak için özel defterlerine kaydediyorlar. Doğu Makedonya Yörüklüğünden derlenen mânilerin şüphesiz ki hepsi bu kadar değildir.

Yörüklerin âdet, gelenek ve göreneklerini Anadolu’dan getirip günümüze kadar yaşattığının ispatı bu kaynaklarda da görülmektedir (Olgun, 1936, 73-74; 1994, 95).

2.3. Derlenen Yörük Mânileri ve Kafiyeleleri

Derlenen mâniler Doğu Makedonyanın İştîp şehrinde yaşayan Yörüklerin ağız özelliklerine müdahale edilmeden, anlatıcının anlattığı ağza sadık kalınarak yazıya aktarılmıştır.

1. Alçajık duvar boy *vermez a* (*ermez: rediftir; v: yarım kafiye; overmez: tunç kafiye*)
Aykıldım aykıldım *overmez a*
Çok istedim alayın *b*
Deli göñlüm *kovermez. a*

(Söyleyen: Ayşe Ruşid)

2. Alçajık duvardan atladım *a* (m: yarım kafiye; uştum: zengin kafiye)
Kırmızı güle kavuştum *a*
Kırmızı güle kavuşurken *b*
Hasretimle buluştum. *a* (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
3. Alçajık duvar *aştım* *a* (m: yarım kafiye; aştım: tunç kafiye)
Al güllere sarmaştım *a*
Al gülleri koklarken *b*
Hasretimle kavuştum. *a* (Söyleyen: Nazife Ruşid)
4. Matora bak matora *x* (ası: zengin kafiye; yok: redif)
Matorun bacası *yok* *a*
Kalkmış beni istemeye *b*
Pantolonunun paçası *yok*. *a* (Söyleyen: Gülcan Ruşid)
5. Masa üstünde kaşık *a* (ık: tam kafiye; şık: zengin kafiye; âşık: tunç kafiye)
Tenceremiz açık *a*
Ana benim suçum ne? *B*
Kızlar baña âşık. *a* (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
6. Karanfili bıdama *a* (d: yarım kafiye; ama: zengin kafiye)
Sefa geldiñ odama *a*
Beni candan severseñ *b*
Düñür yolla bobama. *a* (Söyleyen: Nazife Ruşid)
7. Entarisi al basma *a* (asma: tunç kafiye, cinaslı kafiye)
Alıp duvara asma *a*
Sen benimsiñ ben seniñ *b*
Er söze kulak asma. *a* (Söyleyen: Şaban Ruşid)
8. Masa üstünde vişne *a* (e: yarım kafiye, iş: tam kafiye)
İşle ablacığım işle *a*
Bizim eve yakışır *b*
Uzun boylu enişte. *a* (Söyleyen: Rabie Ruşid)
9. Ketenim var bezim var *a* (m: yarım kafiye; üm: tam kafiye, var: redif)
Sana bir çift sözü *m* var *a*
Neden benden kaçarsıñ *b*
Belki sende gözü *m* var. *a* (Söyleyen: Nazike Mustafa)
10. Karşıda kavun yerler *a* (erler: redif; sinler: redif)
Ben de gitsem ne derler *a*
Ne derseler desiñler *b*
Sevdiğimi versiñler. *b* (Söyleyen: Rabie Ruşid)

11. Koz kütüğü *daldırma* a (aldırma: tunç kafiye; a: yarım kafiye; dırma: redif)
Kız aklını *daldırma* a
Ben seni aldım bobañdan b
Yetmiş yedi altına. a (Söyleyen: Nazife Ruşid)
12. Karanfilin *filizi* a (l- yarım kafiye; im: tam kafiye; izi: zengin kafiye-redif)
Kim bilir âl*imizi* a
Esti bir afif rüzgâr b
Ayırdı ik*imizi*. a (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
13. Mavi mator *geliyor* a (iyor: redif)
Mavi eve *giriyor* a
Çatla patla kaynana b
Uğluñ beni *seviyor*. a (Söyleyen: Fatime Demir)
14. Yılana bak yılana a (l: yarım kafiye; ana: zengin kafiye)
Yılan girmiş ormana a
Anam beni verejek b
Kara gözlü oğlana. a (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
15. Altın yüzüğüm *var benim* a (ar: tam kafiye; benim: redif)
Parmağıma *dar benim* a
Şü köyün içinde b
Yeşil gözlü *yar benim*. a (Söyleyen: Gülcan Ruşid)
16. Şu dağlar *olmasaydı* a (olmasaydı: tunç kafiye)
Lalesi *solmasaydı* a
Ölüm Allah'ın emri b
Şu ayrılık *olmasaydı*. a (Söyleyen: Nazike Mustafa)
17. İşpirdimi⁹ *çakayım* a (ak: tam kafiye; ayım: redif)
Sigaramı *yakayım* a
Yolla yârim resmiñi b
Özledikçe *bakayım*. a (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
18. Sıra sıra *dükanlar* a (an: tam kafiye; lar: zengin kafiye)
İçinde *filcanlar* a
Ben o yâri alajan b
Ko patlasıñ *düşmanlar*. a (Söyleyen: Nazife Ahmet)
19. Kara kara *kazanlar* a (az: tam kafiye; anlar: redif)
Kara yazı *yazanlar* a

⁹ İşpirt: Yörükler, kibrite işpirt demektedirler.

- Cennet yüzü görmesin *b*
Beni yardan ayır~~anlar~~.*a* (Söyleyen: Gülcan Ruşid)
20. Minarede yılan ~~var~~ *a* (*gören var ve var: redif*)
O yılanı ~~gören var~~ *a*
İnkâr etme sevgilim *b*
Konuşurkan ~~gören var~~.*a* (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
21. Duvar altında ~~sini~~ *a* (*i, s: yarım kafiye; sm: tam kafiye; ini: zengin kafiye;*)
İçine yaz ~~ismiñi~~ *a*
Özledim yârim seni *b*
Göndersene ~~resmiñi~~. *a* (Söyleyen: Şaban Ruşid)
22. Menekşe ~~taşta olur~~ *a* (*aşta: zengin kafiye; olur: redif;*)
Püskülü ~~başta olur~~ *a*
En korkulu sevdalar *b*
On beş on altı ~~yaşta olur~~. *a* (Söyleyen: Şaban Ruşid)
23. Ay karınca ~~karınca~~ *a* (*r: yarım kafiye; ar ve ca: tam kafiye*)
Ne gezersiñ ~~ardımca~~ *a*
Sende o al yanaklar var mı?*b*
Sokarsıñ beni ~~borca~~. *a* (Söyleyen: Nazife Ruşid)
24. Kara tavuk ~~eşeler~~ *a* (*ep: tam kafiye; eler: redif*)
Eşelerse ~~sepeler~~ *a*
Ver be oğlan küpemi *b*
Anam beni ~~tepelere~~. *a* (Söyleyen: Nazife Ahmet)
25. Çantası var ~~kolunda~~ *a* (*ol: tam kafiye; unda: redif*)
Gezer bayır ~~yolunda~~ *a*
Çok güzelsin be yârim *b*
Melek mi var soy~~unda~~?*a* (Söyleyen: Rabie Ruşid)
26. Mendil attım bir ~~sele~~ *a* (*e: yarım kafiye; ere: zengin kafiye*)
Selden de düştü ~~yer~~e *a*
Alaja gözlü yâri *b*
Aldatmışlar bi ~~ker~~e. *a* (Söyleyen: Bekir Ruşid)
27. İn dereye ~~göreyin~~ *a* (*eyin: zengin kafiye; göreyin: redif*)
Eline gül ver~~eyin~~ *a*
Asker oldum gidiyon *b*
Seni nerde ~~göreyin?~~ *a* (Söyleyen: Bekir Ruşid)
28. Cam cama ~~eklenir mi~~ *a* (*eklenir mi: tunç kafiye; beklenir mi: redif*)
Cam altı ~~beklenir mi~~, *a*

- Üç ay değil be yârim *b*
Üç sene *beklenir mi?* *a* (Söyleyen: Nazike Mustafa)
29. İn dereye *saz kopar* *a* (*par: zengin kafiye; az kopar: tunç kafiye*)
Kopar ama *az kopar* *a*
Yârim beni görünce *b*
Dayanamaz göz *kıpar.* *a* (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
30. Kar yağar *kürek ister* *a* (*ü: yarım kafiye; rek: zengin kafiye; ister: redif;*)
Eski ev *direk ister* *a*
Yâri askerde olana *b*
Demirden *yürek ister.* *a* (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
31. Gidene bak *gidene* *a* (*i ve k yarım kafiye; ene: zengin kafiye;*)
Gül sarmış *dikene* *a*
Allah sabırlar versin *b*
Gizli sevda *çekene.* *a* (Söyleyen: Gülcan Ruşid)
32. Gökte uçan *teyyare* *a* (*y: yarım kafiye; are: zengin kafiye*)
Selam saldım o *yâre* *a*
Benden ona yok fayda *b*
Bulsun başına *çare.* *a* (Söyleyen: Nazife Ruşid)
33. Bugün hava *fırtına* *a* (*a: yarım kafiye; irtına: zengin kafiye*)
Al paltoyu *sırtına* *a*
Benden başka severseñ *b*
Bekârlıktan kurtulma *a.* *a* (Söyleyen: Anife Tayir)
34. Aykırđı *dağ içinde* *a* (*ağ: tam kafiye; içinde: redif; overmez: tunç kafiye*)
Overdi *bağ içinde* *a*
Ben bilirim ne için *overmez* *b*
Eski yâri *kovermez.* *b* (Söyleyen: Nazike Mustafa)
35. Aykırđı *dağ içinde* *a* (*ağ: tam kafiye; içinde: redif*)
Overdi *bağ içinde* *a*
Allah bizi kavuştursuñ *b*
Gelejek ay *içinde.* *a* (Söyleyen: Ayşe Ruşid)
36. İp üstünde *marama* *a* (*ama: zengin kafiye; ağılama: redif*)
Kara gözlüm *ağılama* *a*
Benden başkasına giderseñ *b*
Sen de benim için *ağılama.* *a* (Söyleyen: Nazike Mustafa)
37. Kar yağar *kürek ister* *a* (*rek, ürek: zengin kafiye; ister: redif*)
Eski eve *direk ister* *a*
Yari askerde olana *b*
Demirden *yürek ister.* *a* (Söyleyen: Nazike Mustafa)
38. Saçımın teli düz *dür* *kafiye şemasına girmeyen tür* (*d, ü ve z: yarım kafiye*)
Vardır onda ayla yıldız
Aklımdan çıkmıyorsuñ

Ne gece ne gündüz.

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

39. Yımirtanın sarısı a
Düştü yere yarısı a
Kalk be yârim gidelim b
Oldu geje yarısı a

(arısı: zengin kafiye; yarısı: cinas)

(Söyleyen: Şefiye İdriz)

40. Mor düğme mavi yelek x
Şimdi girdiñ gönlüme a
Açan aklıma gelirsin x
Kan damlar gönlüme. a

(gönlüme: redif)

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

41. Ay irince irince a
Kaşık saldım pirince a
Bir incejik ter döktüm b
Yar koynuna girince. a

(ince: redif)

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

42. Sandığımı açamadım a
Çeyizimi basamadım a
Lanet olsun şu dünyaya b
Sevdiğime varamadım . a

(a: yarım kafiye; amadım: redif)

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

43. Mavi çember başında a
Kalem oynar kaşında a
Öyle bir yâr sevdim b
On üç on dört yaşında. a

(aş: tam kafiye; ında: redif)

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

44. İki duvar arası a
Buldum Bulgar parası a
Şu Yörük kızları b
Eder altın parası. a

(arısı: tunç kafiye; parası: redif)

(Söyleyen: Ayşe Ruşid)

45. Dere boyu portakal x
Portakalı kim ko~~kar~~ a
Güzel yarım var iken x
Çirkine kim ba~~kar~~? a

(ak: tam kafiye; kar: zengin kafiye; kim: redif)

(Söyleyen: Anife Tayir)

46. Koz kütüğü kurulur a
İçinde su durulur a
Er alemin yâri gelirken b
Benim boynum vurulur. a

(urulur: zengin kafiye)

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

47. Merdivenim kırk ayak a
Kırkına vurdum bir dayama~~k~~ a
Ben o yari görünce b
Ne el tutar ne ayak. a

(ak: tam kafiye; ayak: redif)

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

48. Alaja böjek a

(jek, ejek: zengin kafiye)

Duvarı delejek¹⁰ a

Anam sevmediğim çojağa b

Zorla verejek.

a

(Söyleyen: Nazike Mustafa)

2.4. İştîp Yörük Köylerinde Derlenen Mânilerin Tasnifi

Anonim şekillerimizden olan mâniler üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda mânilerle ilgili tasniflere de yer verilmiştir. Pertev Naili Boratav, Sami Akalın, Şükrü Elçin vs. araştırmacının tasnifleri dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmamızda Yörüklerden derlediğimiz mânileri şu şekilde tasnif ettik:

Yapılarına göre mâniler

1. Hece sayısına göre mâniler

Mâniler, genellikle yedi hece ile söylenir. Bunun dışında dört, beş, altı, sekiz heceli düz mânilerin de olduğu bilinmektedir. Böyle mânilerde durak sorunu ile karşılaşmamız mümkündür. Derlediğimiz mânileri hece sayısı bakımından şu şekilde inceledik.

Hece sayısı yediden az olan mâniler:

Mânilerin bir kısmının hece sayısı yedi heceden daha azdır. Derlediğimiz mâniler arasında bazı mânilerin ilk veya son mısraının hece sayısının yediden az (altı) olduğunu tespit ettik. Örnekte verilen dörtlüğün ikinci ve dördüncü mısralarında altı hece olduğu görülmektedir:

Masa üstünde kaşık

Tenceremiz açık

Ana benim suçum ne?

Kızlar baña âşık.

Hece sayısı yedi olan mâniler:

Mânilerin çoğunlukla $4 + 3 = 7$ heceyle söylenme özelliğini, derlediğimiz mânileri incelediğimizde bir kez daha gördük. Bu özellik, mânileri diğer nazım şekillerinden ayıran başlıca özelliklerdendir. Yedi heceli mânilerden iki dörtlüğe aşağıda yer verdik.

Alçajık duvar aştım

Al güllere sarmaştım

Al gülleri koklarken

Hasretimle kavuştum.

Entarisi al basma

Alıp duvara asma

Sen benimsiñ ben seniñ

Er söze kulak asma.

Hece sayısı her dizede farklı olan mâniler:

Altın yüzüğüm var benim

Parmağıma dar benim

Şü köyün içinde

Yeşil gözlü yâr benim.

Mısralarına göre mâniler:

Mânilerin büyük bir kısmı dört mısralıdır. Mânî üzerine çalışma yapan araştırmacıların çoğu bu görüşte birleşmişlerdir.

Düz mâniler:

¹⁰ Delejek- delecek. Ejek: ecek (gelecek zaman ekidir) bu sebeple 'ejek' rediftir. Çünkü tekrarlanan ve aynı görevi yapan bir ektir. Yörük ağzında c harfi j olmuştur.

Dört mısradan oluşan ve her mısraı 4 + 3 = 7 heceli olan mânilerdir. Düz mâniler, kafiyesi cinassız mânilerdir. Düz mâniler, mâninin bütün özelliklerini taşırlar. Bu sebeple düz mânilere ‘tam mâni’ de denilmektedir.

Derlediğimiz mânileri incelediğimizde en çok düz mâni örneğine rastladık.

*Altın yüzüğüm var benim
Parmağıma dar benim
Şü köyün içinde
Yeşil gözlü yar benim*

Kafiye yapısına göre mâniler

Mânilerin kafiye yapısı genellikle a a b a şeklindedir.

*Kara kara kazanlar a
Kara yazı yazanlar a
Cennet yüzü görmesiñ b
Beni yardan ayıranlar. a*

Kafiyesi x a x a şeklinde olan mâniler: Bazı mânilerde, birinci mısra ile üçüncü mısra serbest, ikinci ve dördüncü mısralar kendi arasında kafiyelidir.

*Matora bak matora x
Matorun bacası yok a
Kalkmış beni istemeye x
Pantolonunun paçası yok a*

Konularına Göre Mâniler:

Sevgiliye yalvarış - yakarış

Sevdiğine açılmanın rahatlığını yaşayan âşık, bu kez ne karşılık alacağının merakı içindedir. Âşığın yüreğindeki sevda ateşi, yüreğini yakıp kavurmaktadır. Âşık, bundan sonra duygularının karşılık görmesi, sevdiğinin kendisini kabul etmesi için ona yalvarır.

*Karanfili bıdma
Sefa geldiñ odama
Beni candan severseñ
Düñür yolla bobama.*

Ayrılıkla ilgili mâniler:

*Şu dağlar olmasaydı
Lalesi solmasaydı
Ölüm Allah'ın emri
Şu ayrılık olmasaydı.*

Hasret konulu mâni örneği:

*İşpirdimi çakayım
Sigaramı yakayım
Yolla yârim resmiñi
Özledikçe bakayım.*

İçinde beddua olan mâni örneği:

*Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar*

*Cennet yüzü görmesiñ
Beni yârdan ayıranlar.*

Sonuç

Çalışmamızda yer alan 48 mâninin tamamı orijinal olup bizzat kaynak kişinin yanına gidilerek derlenmiştir. İştîp'e bağlı olan Kurfalı, Ocalı, Radanya, Gaber, Kılavuzlu ve Şaşavarlı isimlerindeki köylere Aralık 2019'da gidilmiş, mânî derlemeleri yapılmıştır. Şehir merkezlerine göre mânîlerin köylerde daha çok anlatılmasına rağmen köylerde de büyük hızla yok olmaya başladığı bir gerçektir. Bunun en bariz nedeni ise eskiden özellikle akşam vakitlerinde, vakit geçirme ve eğlenme maksadıyla bir topluluk içinde, evlerde anlatılan sözlü ürünlerimizin yerini artık en ücra köşelere ulaşan televizyonların almasıdır. Mânî anlatma geleneği her geçen gün zayıflayıp yok olmakta, artık mânî anlatıcıları son demlerini yaşamaktadırlar. Yani teknolojinin ve sosyal hayatın gelişmesiyle birlikte mânî anlatma geleneği iyice zayıflamış, artık mânîler sadece köylerde, o da zayıflamış bir şekilde anlatılır hâle gelmiştir. Mânî anlatma geleneği zayıfladığı ve insanlar mânîlere olan ilgisini televizyolara aktardıkları için maalesef diğer sözlü kültür ürünleri gibi mânîler de yok olmaya yüz tutmuşlardır.

Bu çalışma neticesinde, Kuzey Makedonyanın Doğusunda yaşayan Yörükler hakkında genel bir kanaate varılmıştır. Osmanlı döneminde -bazı kaynaklara göre daha önceden- Balkanlara gelen veya iskân politikası sonucu yerleştirilen Türkler ve Yörükler, geldikleri dönemlerden itibaren örf- âdetlerini, kültürlerini ve kendilerine has yaşam biçimlerini günümüze dek muhafaza edebilmişlerdir. Ancak, son dönemlerde bütün dünyayı içine alan, batı dillerinde "globalizm" denilen, Türkçede ise "küreselleşme" sözcüğüyle ifade edilen olgu; ne yazık ki Makedonya'da yaşamlarını sürdüren Yörükleri de kapsayarak dejenere olmalarını kaçınılmaz bir hâle getirmiştir.

Efsane, destan ve masal gibi sözlü edebiyat ürünlerini aktaran kişilerin olmayışı bu ürünlerin sözlü kültür ortamında azalıp zamanla kaybolmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, genelde Balkanlarda, özelde ise Kuzey Makedonyanın doğusunda yaşayan Yörükler hakkında ciddi akademik çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu ve benzeri çalışmaların faydalı olmasını umar ve devamını canı gönülden istemekteyim.

Kaynak Kişiler

No	Adı ve Soyadı	Yaşı	Doğum Yeri	Tahsil Durumu	Mesleği
1.	Şaban Ruşid	67	Kurfalı Köyü	Okula gitmemiş	Rahmetli
2.	Nazife Ruşid	64	Gaber Köyü	Okula gitmemiş	Ev Hanımı
3.	Ayşe Ruşid	36	Kurfalı Köyü	Ortaokul	Terzi
4.	Anife Tayir	63	Gaber Köyü	Okula gitmemiş	Ev Hanımı
5.	Nazike Mustafa	36	Şaşavarlı Köyü	İlkokul	Konfeksiyon işçisi
6.	Gülcan Ruşid	28	Kurfalı Köyü	Üniversite	Kasiyer
7.	Fatime Demir	54	Gaber Köyü	Okula gitmemiş	Ev Hanımı
8.	Nazife Ahmet	25	Şaşavarlı	İlkokul	Ev Hanımı

9.	Şefiye İdriz	56	Kojalı	İlkokul	Ev Hanımı
10.	Rabie Ruşid	31	Kurfalı	Doktora öğrencisi	Okutman
11.	Mehmet Sülman	1929d.	Pırnalı	Okula gitmemiş	Rahmetli
12.	Seliman Mümin	90	Alikoç	Okula gitmemiş	Emekli
13.	Ahmet Ali	1935d.	Hocalı	İlkokul	Rahmetli

Kaynaklar

- Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969.
- Doruk, Yaşar, *Makedonya Yörük Türklerinin Halk Müziklerinin Yapısal Özellikleri Üzerine*, Етногенеза на Јуруците и нивното населување на балканот, Скопје- МАЛУ, 1986.
- Elçin, Şükrü, *Türkiye Türkçesinde Mâniler*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1990.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*. Ankara: Akçağ, 1997.
- Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ, 2013.
- Gülten, Sadullah, *Atayurttan Anayurda Yörükler*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2016.
- Güzel, Abdurrahman- Torun, Ali, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ, 2010.
- İbrahimsoylu, İzzet, *Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı-I*. İstanbul: Kutlu Yayınevi, 2020.
- Kaya, Doğan, *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., 2001.
- Koneska, Elizabeta, *Yörükler*. Üsküp: Makedonya Müzesi, 2014.
- Köprülü, M. Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Akçağ, 1976.
- Olgun, Tâhir, *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Aydınlık Basım Evi, 1936.
- Olgun, Mevlevi, Tahir-ül, haz. Kürkçüoğlu, Kemâl, Edip, *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994.
- Şirvan, Hüseyin, *Çıkayım Gideyim Urumeli'ne*. Bursa: Alfa Yayınları, 2000.
- Kenneth, Goldstein, *Sahada Folklor Derleme Metotları*. çev. Ahmet Edip Uysal, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983.
- "Maniler" *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. VI. Cilt, İstanbul: Dergah yayınları, 1986.
- Doğan, D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Yazar Yayınları, 25. Basım, 2014.
- Türkçe Öğreten Sözlük 2. Cilt*, İstanbul, 2015.